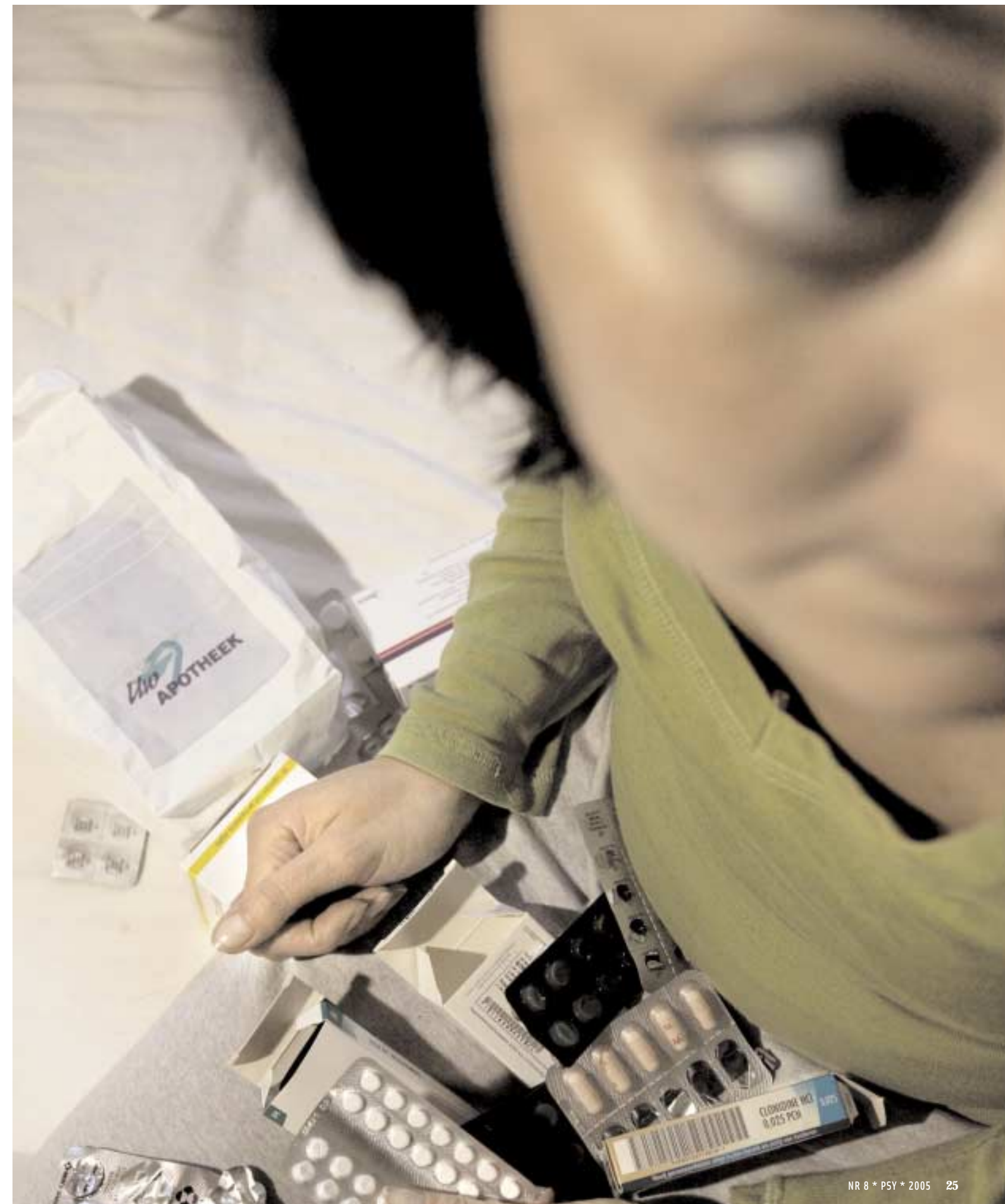

'Schaf huisregels gewoon maar af'

BRAM PEETERS
BPEETERS@PSY.NL
BEELD: PETER VAN BEEK

Huisregels op een psychiatrische afdeling zijn vaak een bron van **conflicten**. Recent onderzoek onthulde dat veel huisreglementen bovendien regels bevatten die **wettelijk** helemaal niet zijn toegestaan. Bij de Zeeuwse ggz-instelling **Emergis** blijkt dat de patiënt beter af is sinds de huisregels zijn **afgeschaft**.

Het is verplicht om bij de maaltijd aanwezig te zijn. Tijdens het eten staat er geen radio of tv aan. Medicatie wordt ingenomen onder toezicht van een verpleegkundige. Het bezit van alcohol en gebruik van alcohol zijn tijdens de opname verboden. Het is wenselijk dat u wekelijks uw bed verschoont. U mag geen bezoek ontvangen op uw slaapkamer. Het is niet toegestaan uw mobiele telefoon te gebruiken op de afdeling. Eenmaal opgenomen op de psychiatrische afdeling van het algemeen ziekenhuis (paaz) van Mesos Medisch Centrum in Utrecht heb je te houden aan deze en vele andere huisregels. Doe je dat niet, dan 'vindt er een gesprek plaats over de behandelovereenkomst'. Mathilde Bos werkt als verpleegkundige op deze afdeling en maakt zich grote zorgen over het effect van al deze regels op de cliënt. 'Als je bij binnenkomst deze regels hoort, word je meteen in een onmachtige positie gedwongen. Je maakt mensen klein. Je debiliseert ze. Als mensen in de war aankomen moet je wel het een en ander van ze overnemen, maar na enkele weken heeft iemand zich misschien weer hernomen en kan hij weer meer verantwoordelijkheden aan.'

Volgens Bos, tevens verpleegkundig docent aan de Hogeschool van Utrecht, zorgen de regels voor spanningen tussen patiënt en verpleegkundige. 'Die regels zetten je in een puberrol neer. Dan gaan mensen zich juist daartegen verzetten of gaan ze dingen stiekem doen waardoor zich incidenten voordoen. Deze incidenten lijken af te nemen wanneer huisregels zijn afgeschaft.'

Conflicten verleden tijd

'Het is een wereld van verschil', beaamt Toon van Meel, teamleider bij de Zeeuwse ggz-instelling Emergis. Vijf jaar geleden begon zijn sector Langdurige Zorg en Wonen de regels te schrappen om vervolgens alleen individuele afspraken met de cliënt te maken. Het resultaat? 'Een heel ontspannen sfeer. We hadden hier geregeld conflicten met cliënten over de regels, maar dat is verleden tijd.'

In de kliniek Intensieve Behandeling in Kloetinge bij Goes spreekt de bevlogen hulpverlener over een cultuuromslag. 'Eind jaren negentig kregen wij scholing over rehabilitatie. Dat was het moment dat wij zeiden: als we moeten samenwerken met cliënten, moeten wij minder zeggen wat ze moeten doen. Misschien moet de cliënt zelf met ons kunnen bepalen hoe onze afdeling eruit moet zien.'

De logische vervolgstap was om de cliënten te vragen

naar hun wensen. 'Dus vroegen we hen hoe laat ze wilden opstaan. Tot die tijd werd je om kwart voor acht gewekt, vervolgens moest je er om acht uur uit zijn en om half negen gewassen en gestreken aan het ontbijt zitten. Toen wij dus vroegen hoe laat ze wilden opstaan, zeiden ze: "Doe maar gewoon om kwart voor acht". Wat is dit nou, dachten wij. Ze willen helemaal niet nadenken!'

Hij kan er nu om lachen. 'Maar het is natuurlijk verschrikkelijk pijnlijk, omdat het je vreselijk op het feit drukt dat mensen afleren zelf na te denken als je ze nooit wat vraagt.' Volgens Van Meel moest het personeel zijn best doen om te snappen dat het vooral voor henzelf pijnlijk was. 'Eerst bent je nog geneigd om te denken: goh, wat zit er weinig initiatief in die mensen. Ja, nogal logisch, dat hebben we er uitgeslagen met al die regels.'

En er waren nogal wat regels. 'We hadden wel duizenden één geschreven en nog meer ongeschreven regels.' Dat gaat volgens de teamleider zo: 'Je hebt een regel waaraan mensen zich natuurlijk niet houden, dus wordt er een nieuwe regel ingesteld wat er gebeurt als iemand zich niet aan die regel houdt. Daar krijg je dan weer een conflict over, en om daarmee om te gaan stel je weer een nieuwe regel op. Zo kom je uiteindelijk tot een oneindige reeks van regels en voorschriften.'

Roken op eigen kamer

Kritisch werd er per regel gekeken of deze wel of niet nodig was. Vervolgens sneuvelde de ene na de andere huisregel. Van Meel: 'Het werd ons wel heel makkelijk gemaakt toen we vier jaar geleden verhuisden naar dit nieuwe gebouw. Met de verhuizing veranderde het verpleegkundig team voor 95 procent. Het nieuwe team bestond uit jonge, onervaren mensen die geen last hadden van het verleden, geen last van "ja maar vroeger deden we het heel anders".'

Uiteindelijk waren alle afdelingsregels geschrapt tot dat er enkele instellingsregels van Emergis overbleven. Houdt Van Meel zich daar dan wel aan? 'Ik weet eigenlijk niet eens wat er in het reglement staat.' Na een snelle uitdraai van intranet kijkt de hulpverlener met grote interesse naar de zeven huisregels van Emergis. Rookverbod op de slaapkamer? 'Bij ons mag je op je kamer roken'. Thuis zijn voor 23.00 uur? 'Van mij mogen ze ook diep in de nacht terugkomen. Als ze maar even bellen.' Bezoektijden? 'Die hebben we niet. Bezoek is op alle tijden welkom.' Verbaasd concludeert de hulpverlener dat hij de meeste huisregels van zijn eigen instelling niet handhaaft op zijn afdeling. 'Leuke

constatering eigenlijk. We hebben dus in theorie wel regels, maar die blijken in de praktijk niet nodig te zijn. En weet je wat mij nu opvalt over die wektijden? Wij hebben niemand meer die de hele dag in bed wil blijven liggen.'

Verpleegkundige Ton van de Boom kwam vijf jaar geleden vers van de opleiding binnen bij de kliniek en maakte op de valreep de situatie 'van vroeger' mee. In zijn eerste week stond de boomlange verpleger met zijn oren te klapperen. 's Ochtends waren cliënten verplicht om te sporten. Maar zij zaten na een tijdje allemaal aan de kant en uiteindelijk waren alleen de medewerkers aan het sporten om toch maar iets te doen. Ik dacht toen: jongens, waar zijn we nou mee bezig?'

Therapie is niet meer verplicht

Inmiddels ziet een gemiddelde dag er wel anders uit op de afdeling. 'De eersten worden rond acht uur wakker en de laatste komt om half tien zijn bed uit. Toen ik net begon moesten mensen verplicht vroeg uit bed. Hier kon al een conflict over ontstaan dat zo hoog opliep dat je naar de separeer moest overgaan.' Na het ontbijt (niet verplicht) mogen patiënten zelf kiezen of ze naar therapie gaan. 'We pakken ze niet meer bij kop en kont om ze naar het therapiegebouw te sleuren. We geven aan dat ze een afspraak voor therapie

hebben en dat het netjes en zinvol is om afspraken na te komen.'

Van de Boom ziet zelfs dat er meer vooruitgang wordt geboekt met de patiënten sinds de afschaffing van de regels. 'Onze afdeling werd wel de vuilnisbak genoemd. We waren altijd eindstation. Hier zat je dan tot je 65ste totdat je bij de ouderenpsychiatrie terecht kwam. Nu hebben we veel meer doorstroom. Dit jaar zijn er zeven of acht mensen die misschien naar een andere afdeling of zelfs naar een zelfstandige woning kunnen verhuizen.'

Met enige trots laat Van de Boom verschillende huiskamers van de kliniek zien. 'We proberen het een beetje huiselijk te maken. Laatst zijn we naar Ikea geweest voor een paar mooie lampen. We zijn ook begonnen om overal aquaria neer te zetten.' De meeste huiskamers zijn leeg. Bijna iedereen is naar het therapiegebouw. In een woonkamer zitten drie patiënten ieder voor zich een beetje te roken. De radio staat op Arrow Classic Rock. 'Dat vinden ze leuk', zegt hij. 'Daar draaien ze muziek uit hun tijd. Vroeger bepaalden wij wat op stond.'

Simone Mossevelde zit al sinds 1992 op de afdeling. Terwijl ze rookt en de krant leest met een mok koffie erbij vertelt ze over 'vroeger' toen het 'nog zo streng was. Je werd 's morgens gewoon uit je bed en je

**'DIE REGETJES
ZETTEN JE IN EEN
PUBERROL
NEER**

Model-huisreglement

In het model-huisreglement van GGZ Nederland staat precies wat wel en wat niet in de huisregels mag worden opgenomen. Volgens de brancheorganisatie zijn regels bedoeld om een goede gang van zaken in huis te regelen, maar kunnen zij geen inbreuk maken op de aan de patiënt in de wet toegekende rechten. Het model is zowel geschikt voor vrijwillig als onvrijwillig opgenomen patiënten en is als richtlijn te gebruiken voor andere ggz-instellingen, zoals ribw's. Voor instellingen die vallen onder de werking van de Bopz is een huisreglement zelfs verplicht. Volgens artikel 40 van de wet kunnen in individuele gevallen beperkingen worden opgelegd op rechten als bezoek en bewegingsvrijheid. Dit mag echter alleen bij gedwongen opgenomen patiënten. Omdat het hier om individuele beperkingen gaat, mogen ze niet in de huisregels staan.

Wat mag wel?

De volgende onderwerpen kunnen in huisregels worden geregeld: slaap- en rusttijden, etens-, therapie- en bezoektijden. Informatie over: post, gevaarlijke voorwerpen, rookbeleid, alcohol, drugs, huisdieren, schoonmaken, fotograferen, klachten, telefoneren, privé-bezittingen en wasgoed.

Wat niet?

Wat niet in de huisregels mag worden geregeld: kwesties inzake seksualiteit en intimiteit, specifieke rechten die via wetgeving zijn geregeld, omgangsregels, verplichting tot deelname aan bepaalde activiteiten (therapieën, maaltijden, groepsbesprekingen) en consequenties (sancties) die verbonden zijn aan overtredingen (bijvoorbeeld ontslag, aangifte of overplaatsing).

Op www.ggzkennisnet.nl is het model-huisreglement met toelichting te downloaden (alleen voor leden)

kamer gehaald en daarna deden ze je deur op slot zodat je niet meer terug kon. Dan moest je ook nog op tijd aan tafel zijn, anders kreeg je geen ontbijt meer. Nu kun je uitslapen als je wilt.' Niet dat zij dat vaak doet. 'Ik vind het wel fijn om rond acht uur gewekt te worden. Maar als ik dan geen zin heb om op te staan, is dat ook prima. Dan blijf ik lekker liggen. Dat kreeg je vroeger echt niet voor elkaar hoor.' Ze is ook blij dat ze nu zelf een boterham kan pakken wanneer ze dat wil. 'Dat kon toen ook niet omdat alles achter slot en grendel zat, ook de koelkast. Zelfs de tv zat op slot, je mocht alleen op bepaalde tijden kijken. Ik kijk graag tennis en dat kan ik nu zien, want dat is vaak 's ochtends.' Mossevelde is ook blij dat therapie niet meer verplicht is. 'Je moest onder dwang naar therapie. En als ik niet wilde, werd ik wel zo gemanipuleerd dat ik toch wel ging. Gelukkig is dat nu anders. Ik heb nu het idee dat we voor vol worden aangezien.'

Veel instellingen in de fout

De afdeling in Zeeland is niet de enige in Nederland die zonder huisregels werkt. Uit onderzoek van de Inspectie voor de Gezondheidszorg onder vijftig Bopz-aangemerkte ggz-instellingen, bleek begin vorig jaar dat één op de vijf instellingen geen schriftelijke huisregels had. De inspectie maakte zich echter meer zorgen over instellingen die wel beschikten over een reglement. Veel regels bleken namelijk veel te ver te gaan. Zo dreigden zeven ggz-instellingen met stopzetten van de behandeling als de huisregels niet werden nageleefd. Bij één instelling leidde het roken op de eigen kamer zelfs tot ontslag. Zes instellingen gingen volgens de inspectie te ver op het gebied van seksualiteit en intimiteit. Eén instelling had het als volgt in het reglement staan: 'Van persoonlijke verhoudingen en seksueel contact (tussen patiënten) kan geen sprake zijn'. Ook waren de regels te strikt over het ontvangen van bezoek. Patiënten mochten bijvoorbeeld geen bezoek ontvangen op de eigen kamer. Een instelling schreef voor dat er op de gesloten afdelingen geen kleine kinderen op bezoek mochten komen. Veel ggz-instellingen gingen de fout in met het gebruik van alcohol. Bij zeventien instellingen was er een compleet alcoholverbod, en dat gaat volgens de inspectie te ver.

De stichting Patiëntenvertrouwenspersoon Geestelijke Gezondheidszorg meldt dat de huisregels door de vele klachten een van haar hoofdonderwerpen is. 'Je mag in die huisregels geen dingen verbieden die niet door de wet zijn verboden', legt juridisch medewerker Gerrie Koelewijn uit. 'Je kunt wel aangeven wanneer er gegeten wordt of hoe laat het rustig moet zijn, maar je mag niet straffen als ze zich daar niet aan houden. En alcohol kun je niet verbieden, omdat het in de maatschappij ook niet verboden is. Je kunt wel weer adviseren in het huisreglement om voorzichtig om te gaan met alcohol, maar dat is al op het randje.

Je moet daar als het nodig is per individu naar kijken en zoëts in het behandelplan betrekken.' De stichting PVP stuurt regelmatig brieven naar directies over de huisregels, maar die halen weinig uit. 'Als het na een gesprek tussen een vertrouwenspersoon en directie op niets uitloopt kan de stichting hooguit een brief naar de inspectie sturen. Die zal echter niet snel zware middelen inzetten om een correct huisreglement af te dwingen', zegt Koelewijn. De organisatie pleit, net zoals de Inspectie voor de Gezondheidszorg, ervoor dat alle instellingen het model-huisreglement van GGZ Nederland gebruiken. Dit model (zie kader) geeft weer wat wel en niet in de huisregels mag worden opgenomen.

Bewaken van de regels

Mathilde Bos heeft er 'niks op tegen om op papier de gang van zaken duidelijk te maken. Het is handig om te weten wanneer de keuken open is. Bezoektijden vind ik al een tricky onderwerp. Misschien wil je juist met je bezoek eten en kan dat niet omdat de etenstijden niet met de bezoektijden overeenkomen.' Ook een algemeen drugsverbod ziet Bos niet zitten. 'Stel dat iemand met slaapproblemen makkelijker in slaap valt met een jointje. Als dat al jaren een bevredigende oplossing is, moet je dat niet vervangen door een slaaptablet. Het zelfzorgvermogen dat je zou moeten ondersteunen, pak je dan letterlijk af. Schaf die regels nou maar gewoon af', concludeert Bos. 'Dan ben je niet meer bezig met het bewaken van de regeltjes en kun je in gesprek gaan over individuele problemen rond bijvoorbeeld alcohol en drugs.'

In Zeeland komt zo nu en dan tijdens een werkoverleg weer de vraag naar voren of er geen regel voor iets gemaakt moet worden. 'Er is dan een incident geweest dat voor verpleegkundigen moeilijk is om te beheersen', vertelt teamleider Van Meel. 'Laatst waren er bijvoorbeeld twee cliënten die in de kamer van de een seksueel contact hadden. Dit is niet verboden, maar de vraag kwam op: moeten we daar toch niets iets tegen doen? Dan ontstaat weer de discussie of we het ten alle tijden moeten verbieden. Toch doen we dat niet. We zijn in gesprek gegaan met deze cliënten om te vragen of ze wisten waar ze mee bezig waren en of ze de risico's van seks kenden.'

Hij erkent dat je in een enkel geval mensen tegen zichzelf moet beschermen. 'Maar dat doe je op individuele basis. We gaan niet weer een regel maken. Soms heb je de neiging om iets met regels te beheersen. Met name seksualiteit is een lastig onderwerp. Dat heeft ook te maken met je eigen normen en waarden. Dan heb je weinig houvast en zou je terug willen grijpen op een regel, omdat dat gemakkelijk is. Maar dan mis je het gesprek met die man of vrouw. Het gevaar bestaat dat waar regels zijn de dialoog stopt. Schaf ze dus maar af.' *

**'JE WERD GEWOON
UIT JE KAMER
GEHAALD
EN DAARNA
DEDEN ZE
DE DEUR
OP SLOT'**